

Två förtroendemäns syn på socialarbetaren och det sociala arbetet

Två förtroendemän ger här sin syn på upp-
gifts- och ansvarsfördelningen mellan förtro-
endemän och tjänstemän inom socialvården.

Mats Hulth (s) är socialborgarråd i Stock-
holm. Göran Åstrand (m) är vice ordförande i
Sociala Centralnämnden i samma kommun.

Rollfördelningen mellan förtroendevalda och socialarbetare

Mats Hulth

Förtroendemännen är ombud, företrädare för de boende i kommunen, för klienterna, för alla de som vill komma i kontakt med olika sociala tjänster och insatser. Socialarbetaren kan vara aktiv inom barnomsorgen, äldre vården, narkomanvården, den öppna socialvården etc. Ja, kanske lite till mans är vi alla något av en socialarbetare.

Ingen motsatsställning

Jag tror det är viktigt att betona det gemensamma mellan en förtroendeman och en socialarbetare — inte måla upp en motsatsställning som lätt görs många gånger. Vi arbetar med samma frågor, vi vill lösa de problem vi råkar på och känner till, vi vill göra det bättre för våra medmänniskor och ge samhällets stöd och hjälp till alla som behöver det. Som jag ser det är det fråga om en gemensam solidarisk handling.

Förtroendemän i vårdarbetet

Även om många frågor kan delegeras till tjänstemännen i framtiden måste de förtroendevalda ha

kvar ett rejält inflytande över socialvården inte bara när det gäller de långsiktiga målen och ramar för verksamheten utan även i handläggningen av enskilda ärenden — då främst när det gäller att ta ställning till principer för hur de enskilda ärendena ska behandlas.

Socialarbetarna har till uppgift att sköta den löpande verksamheten, att peka på olika problem, diskutera och ta fram misshälligheter till belysning. Förtroendemännen, politikerna skall svara upp till medborgarnas och de hjälpbehövandes önskemål. Att följa upp de idéer och strömningar som finns och försöka dra upp riktlinjerna för framtiden. Det gäller att ha breda kontakter och goda insikter i verkliga förhållanden.

=====

Jag tror det är viktigt att betona det gemensamma mellan en förtroendeman och en socialarbetare — inte måla upp en motsatsställning som lätt görs många gånger.

=====

Ansaret vilar på förtroendemännen

De förtroendevaldas funktion är av stor betydelse för en vital demokrati. Vi politiker måste som ombud för medborgarna förvandla oro och protest till konstruktivt arbete och politiska beslut. Till syvende och sist är det politikerna som måste ta ställning och fatta beslut — och ta ansvaret. Det är således en mycket aktiv roll en förtroendeman har i det gemensamma samhällsbyggandet — en roll som det förväntas mycket av men som många gånger är svår att leva upp till.

Vad det hela egentligen handlar om är att med en ständig dialog utveckla en socialvård som ligger i linje med medborgarnas och de hjälpbehövandes önskemål, att låta de sociala värderingarna slå igenom i samhällsplaneringen så att vi kan skapa ett samhälle för flertalets intresse. Och i det här arbetet har givetvis de arbetande inom socialvården — socialarbetarna — en ohyggligt viktig roll. De är en ovärderlig tillgång och representerar mycken kunskap som så väl behövs i det gemensamma arbetet.

Gnissel i samarbetet

Idag gnisslar det många gånger betänkligt i samarbetet mellan förtroendeman och socialarbetare. Det tror jag till stor del beror på att socialvården är inne i en brytningstid. Här måste vi snart finna en lämplig samsarbetsform, men också bättre förstå varandras uppgift och de roller vi har inom socialvården. För politikerna gäller det att vara förtroendeman i ordets egentliga mening.

Situationen i Stockholm

I Stockholm har integrationen inneburit att antalet förtroendevalda ökat kraftigt. Idag är över 300 engagerade och resultatet är positivt. I storstaden Stockholm har avståndet mellan den enskilde socialarbetaren och politikerna minskat. Vi har fått

I storstaden Stockholm har avståndet mellan den enskilde socialarbetaren och politikerna minskat.

en stor grupp politiker som fått insikter i sociala frågor och som därigenom blir betydelsefulla påtryckare inom sina respektive partier för förbättringar av socialvården — ökat daghemsbyggande — förbättringar av äldreomsorgen — handikappanpassning av de olika stadsdelarna — ökade satsningar på uppsökande och förebyggande insatser — samsarbetsprojekt. Denna ökning av socialpolitiker som vi fått i Stockholm har inneburit att de sociala aspekterna väger tyngre och tyngre inom samtliga partiets arbete och kan i framtiden väga tungt i prioriteringarna inom respektive partier mellan ökade kommunala satsningar på å ena sidan socialvården och å andra sidan vägbyggen, idrottsanläggningar och liknande. Att 100-tals distriktsnämndsledamöter sammanträder en gång i veckan och träffar socialarbetare och gemensamt behandlar olika enskilda ärenden leder naturligt till en ökad medvetenhet bland politikerna för att sociala aspekter måste in mer i samhällsplaneringen och i de övriga övergripande samhällsfrågorna.

Erfarenhetsutbyte

Socialarbetarna å andra sidan lär känna politikerna. De kan konstatera att de är vanliga människor med fel och brister — människor som på många olika sätt kan ge socialarbetarna erfarenheter som inte ges på socialhögskolor och socialpolitiska seminarier.

Genom den decentraliserade socialvården som vi åstadkommit i Stockholm har vi fått nästan samma närhet mellan beslutsfattarna, klienterna, de boende i området som man har i mindre kommuner. En ordförande i en social centralnämnd i en liten kommun känner praktiskt taget varenda klient. Han känner väl till olika lokala problem. Han fungerar i praktiken som en mellanform av politiker och socialarbetare. Såväl socialarbetare som klienter uppskattar att ha så nära till besluts-

Idag gnisslar det många gånger betänkligt i samarbetet mellan förtroendeman och socialarbetare.

fattarna. Så långt kommer vi antagligen aldrig i en storstad som Stockholm. Det viktiga är trots detta att vi kommit en bra bit på väg med att minska klyftorna mellan de som arbetar inom socialvården, kommuninvånarna och politikerna.

Nya uppgifter

Den framtida socialvården i vårt land kommer att genomgå starka förändringar. Arbetet kommer mer och mer inriktas på förebyggande och uppsökande insatser, och mindre på exempelvis socialhjälpstutbetalningar. Samhällsarbetet som vi på

stapplande steg satt igång kommer att utvecklas och finna former.

Den viktigaste uppgiften för framtiden, förutom att tillhandahålla olika tjänster blir att gå in direkt i samhällsplaneringen och klart säga ifrån. Vi måste lära av våra misstag. Vi får inte låta utvecklingen rusa iväg med oss. Vi måste sätta stopp för ett segregerat samhälle. Vi får inte dela upp oss i A-lag och B-lag. Gemensamhetskänslan måste finnas kvar. Solidariteten får inte slås sönder. I detta arbete har förtroendemän och socialarbetare viktiga uppgifter.

Vad ska vi ha förtroendemän till?

Göran Åstrand

Jag har deltagit som kommunal förtroendeman i socialpolitiska beslutsorgan i drygt 10 år. Jag har — som en av många — kommit direkt från mitt civila jobb till ett sammanträde där viktiga mänskliga angelägna frågor skulle komma till avgörande. Där enskilda människors livssituation skulle påverkas genom mitt beslut. Vård- och behandling skulle få sin tidsrymd och sin inriktning format av mitt ställningstagande.

Aldrig så väldokumenterade beslutsförslag från socialarbetare, läkare och psykologer kunde viftas bort av mig — beslutsfattaren — och mitt beslut kunde gå stick i stäv med de föredragandes förslag.

Det finns mot den bakgrunden anledning att fråga sig vad vi skall med förtroendemän till? Varför skall socialpolitiska vårdbeslut fattas av en politisk representativ grupp, när sjukvårdens

vårdbeslut fattas av experter? Om jag har sociala problem och behöver vård och behandling går jag till min socialbyrå, talar med socialassistent och experter av olika slag. De gör ett beslutsförslag och presenterar det för förtroendemännen som fattar beslut. Om jag — däremot — bryter benet kommer jag till ett sjukhus och läkare talar om för mig att jag har brutit benet och han beslutar vård och behandling, såväl var, när och hur denna skall ske.

.....

Aldrig så väldokumenterade beslutsförslag från socialarbetare, läkare och psykologer kunde viftas bort av mig — beslutsfattaren — och mitt beslut kunde gå stick i stäv med de föredragandes förslag.

.....

Vad kan skälet var att vi har förtroendemanna-
beslut inom socialvården men inte inom sjuk-
vården?

Olika beslutssystem inom sjukvård och social- vård

Varför är det nu så här? Vad kan skälet vara att vi har förtroendemannabeslut inom socialvården men inte inom sjukvården? Skall vi ändra på det ena eller andra hållet? Skall vi ha en politisk intagningsnämnd i sjukvården eller avskaffa förtroendemännen inom socialvården?

När jag nu får tillfälle att diskutera socialvård och metod är detta en av huvudfrågorna. Det har i skuggan av socialutredningens principbetänkande förts en debatt inom socialarbetarkåren om den här saken och jag möter ibland i mina kontakter med fack och personal frågor av samma slag, dvs vad skall vi ha förtroendemän till, och, "om vi måste ha dem kvar", med vilka frågor skall de egentligen arbeta. Är det i första hand programskrivningar och principbeslut, de långsiktiga målens formulering som är politikernas uppgift? Och om det är så, är därmed socialarbetarnas uppgift att föreslå, besluta och handlägga de mera medmänskliga frågor som är knutna till vård och behandling?

Eftersom jag också haft tillfälle att diskutera det här från mer principiellt analytiska utgångspunkter (som ledamot av Utredningen om den kommunala demokratin) skall jag lägga några korta synpunkter på förtroemannarollen.

Beslut i "tunga" frågor

Vi har ett representativt demokratiskt system där väljare i fria val ger politisk preferens och genom sin valhandling bestämmer de beslutande politiska organens partipolitiska struktur. Det bildas en majoritet och en minoritet och vissa grupper får ett bestämt beslutsansvar för kommunens (och landstingets) frågor, samtidigt som de valda förtroendemännen får ett signifikant beslutsansvar som ledamöter i styrelser och nämnder.

Fullmäktige och kommunstyrelse kompletteras

av olika facknämnder. Såväl skolans lokala verksamhet, som bostadspolitiken, kulturpolitiken, fritidspolitiken, markpolitiken och tex socialpolitiken i kommunen bärs upp av förtroendemän.

I sociala centralnämnden är förtroendemännen beslutsfattare i tunga ekonomiska, administrativa, organisatoriska frågor. Det är bra! Den principfråga jag aktualiserade i början av min artikel handlar inte om *det* beslutsansvaret utan om att vi också (i socialvården) har förtroendemän som beslutsfattare i vårdnadsärenden.

Bygd- och personkännedom

I ett perspektiv bakåt beror naturligtvis förtroendemannamedverkan i enskilda ärenden på den (dåvarande) kommunstrukturen. Många och små kommuner med god bygd- och personkännedom hos de många förtroendemännen. Man räknar med att i slutet av 1940 (då den kommunala självstyrelsen hade sin starkaste ställning) drygt 225 000 personer var engagerade som kommunalpolitiska förtroendemän. I dag är motsvarande siffra drygt 46 000. Kommunsammanläggningarna har förändrat den kommunala kartan, gjort de många och små kommunerna till få och stora. 2 500 kommuner har blivit 277. Förtroendemännens möjligheter att känna sin bygd och dess människor har försämrats drastiskt. Tyvärr har inte heller särskilt många kommuner försökt kompensera detta med distriktsnämnder!

Förtroendemän beslutsfattare i vårdärenden

Även i det nya läget (alltså efter sammanläggningarna) har vi förtroendemän som beslutsfattare i enskilda vårdärenden trots att även den sociala förvaltningen radikalt förändrats. Tidigare var det vanligt (ute i de "vanliga" små kommunerna) att socialnämndens ordförande och ledamöter tog aktiv del både i beredning och verkställighet av enskilda sociala vårdbeslut och det är inte bara ett

*Man räknar med att i slutet av 1940 drygt
225 000 personer var engagerade som kommunalpolitiska förtroendemän.*

skämt utan en medmänsklig realitet att nämndens ordförande cyklade runt till enskilda vårdtagare med socialhjälp i näven. Jag tar mig friheten att i artikeln ta in en teckning som illustrerar denna situation (teckningen är tagen ur min bok Kommunal Vardag).

Nu har vi väl uppbyggda och starkt bemannade socialförvaltningar med adekvat utbildad personal för såväl vård och behandling som personal för de administrativa vårdbesluten och det sociala organisationsarbetet. Och ändå har vi förtroendemän kvar som beslutsfattare i vårdbeslut.

Formel för förtroendemannamedverkan

När — alltså — såväl kommunsammanläggningarna som den moderna förvaltningsapparaten ändrat förutsättningarna har vi inte ändrat på förtroendemännens beslutsroll. En och annan kanske nu tror att den självklara slutsatsen av mitt resonemang blir att vi skall "ta bort" förtroendemän-

Vi skall inte heller negligera riskerna för teknokrati och expertstyre som skulle kunna bli följden av det direkt slopande av förtroendemannansvaret i enskilda vårdärenden.

Som förtroendeman upplever jag det som orimligt när olika beslutsnivåer klampar in på varann och "bollar" den enskilde mellan sig.

nen. Så är dock inte fallet men jag anser det nödvändigt att vi får en metoddiskussion med syfte att finna en formel för förtroendemannamedverkan. Ty — och det är för mig kärnfrågan i debatten om den kommunala demokratin — vi skall inte bryta ner den kommunala självstyrelsens hörnsten, den nämligen "att lokala beslutsfattare, utsedda i allmänna och fria val, skall få kunskap om och få ta ansvar för den egna bygdens angelägenheter". Vi skall inte heller negligera riskerna för teknokrati och expertstyre som skulle kunna bli följden av ett direkt slopande av förtroendemannansvaret i enskilda vårdärenden. Medbestämmandelagen — och debatten kring den — ger kanske en fingervisning. Där talar man om samråd och samverkan "i beslutsprocessen" och kanske ligger en lösning i att man begränsar förtroendemännens "absoluta" beslutsansvar och ger förtroendemännen och deras experter (socialarbetare, läkare, psykologer) likvärdigt beslutsansvar. För undvikande av missförstånd bör jag understryka att jag nu diskuterar beslutsfattande i enskilda vårdärenden (och alltså inte sociala centralnämndens allmänna beslutsfrågor; ty där vill jag obeskrivet behålla de politiskt valda ledamöternas beslutsansvar).

Vårdbas och beslutsnivå

Det resonemang jag för nu bör också relateras till diskussion om vårdbasen ty ett beslutsfattande i de former jag här skisserar förutsätter att beslutsnivån är klar och entydig. Som förtroendeman upplever jag det som orimligt när olika beslutsnivåer klampar in på varann och "bollar" den enskilde mellan sig. Från min egen förtroendemannaverksamhet har jag erfarenheter av hur det kan gå till när primärkommunens SCN fattar beslut om vård och behandling (på landstingets behandlingshem) och behandlingsgruppen på institutionen har en helt annan uppfattning om behandling och

vård och "skickar hem" den unge vi har velat placera. I ena fallet är det SCN:s politiker som (på råd från socialarbetare, läkare och psykologer) fattar beslut, i andra fallet är det personalen på institutionen. Om (!) man skall ändra på beslutsreglerna är det nödvändigt att vårdbasen lyfts upp till beslutsinstans i hela vårdkedjan och att alltså

primärkommunens SCN tar ansvaret för vård och behandling. Det problem som jag snabbskissat på detta sätt är ett av de frågekomplex som inte löses genom socialutredningens slutbetänkande och det finns därför anledning hålla liv i denna viktiga fråga.

En socialarbeters vardag

VA!? Ska hon ha mer pengar att leva på än jag? Och möbler också! Nån måtta får det väl ändå vara. Se på mej, jobbar hela dagarna, ölbackar till bokhylla och spånskivesäng som jag fått göra själv. Så kommer hon och ska ha soffan Flirt (3 + 2 + 1) och jakaranda-bokhyllan Hulda för tre tusen spänn!

Ja, ja, ja ... jag vet. Terapeutisk hållning — Här och Nu och Känna. Visst! Ja, jag förstår, Mmmmm ..., jo, så är det, å ena sidan men å andra så får du inse att du får ta tag i den här biten, om man säger så. Ja, kanske det, möbler som stimulans (vafan var det Laing skrev?) Jo å det såklart, barnen blir ju mobbade om ni inte har färg-TV (JÄVLARS!)

Ja visst. Kom in du. Välkommen. Nähähä ... inte stör du inte. Jag har hållit på hela veckan med det här åklagaryttrandet, så jag kan väl skjuta opp det ett par veckor till. Visst. (Hur länge ska han sitta och surra? Och full är han också.) Jo det är för jävligt att du har tappat kosingen på avlöningsdagen å allt. Men först måste du ... Jasså, du har redan gjort polis-anmälan (Fan, nu sumpar jag fikarrasten) Jaha då är det väl bara att skriva ner dina valser. Hahahaha ... jag skojade förstår du väl. Ja då så. Klarar du dej själv utan mitt stöd till kassan? Vi säger så då, hej, hej. (stick och dränk dej fyllgubbe).

Nu skare bli gott med en kopp fika på maten. Och en cigg! Ånejvisstnä, rökförbud! Hoppas nån har tänkt på att köpa tårta i alla fall — OCH PAPPTALLRIKAR.

Ja tjena tjena. Jo, men jag ska fika nu seru. Ja, bara en liten kort stund då. Ungarna mår bra också? Fint, ja bra. Jasså, grannen klagar. Vadåå? Säljer hon knark? Och spring på nätterna. Snacka om sten i glashus då. Njaä ... inte har väl zigenarna några guldkistor precis. Det har du nog missuppfattat. JasSÅ! Ny bil och päls, dom kan ju ha vunnit på tipset? Nä, nä inte måste man vara knarkare för att få socialhjälp. Vad vill du nu då (nu har dom väl hunnit med både pätår och tretår). Skuldsanering?! (Kalas! Fattades bara det idag). Beställ tid där borta och ... Vadå pank? Du fick ju i måndags. Okej då, kom in på rummet ... (... så ska jag strypa dej). Jag förstår, jag förstår, jag förstår ...

Äntligen — Tjoho! Fredag, Lördag, Söndag here I come! Jag smiter en halvtimme tidigare. Komp för framtida jävligheter. Riinnng! Hej Anders, vadå ... väntar där nere, alla tre? (Stön). Jo, jag kommer väl ner då, be rom vänta. (SWOSH! Pliktman slår till igen! Varför har dom spikat igen nödutgången när man behöver den, herregudfan. Och snart är det måndag igen).

Peter Lamming